

NOORDOOSTPOLDERVRAAGSTUKKEN.

Bespreking op Donderdag 11 Januari 1940, des voormiddags om 10 uur
ten kantore der Wieringermeer-Directie te Alkmaar.

Behandelde onderwerpen:	Blz.
1. Directiegebouw te Zwolle.	2.
2. Kantoor en laboratorium te Kampen.	2.
3. Steunpunten rond den polder.	3.
4. Vestiging kantoren in den polder.	4.
5. Stichting arbeiderskampen.	4.
6. Bouw van ontginningssschuren.	5.
7. Bouw van smederijen en loodsen.	5.
8. Bouw van magazijnen.	5.
9. Dorpsbouw.	6.
10. Kaarteering en grondonderzoek.	7.
11. Aanleg en exploitatie proefvelden.	7.
12. Bezaaiing en onderhoud gewas dijken.	7.
13. Drainage der gronden.	7.
14. Beplanting.	8.
15. Graven van tochten in het begin.	8.
16. Primitieve ontwatering.	8.
17. Electriciteits- en waterleidingvoorziening.	8.
18. Kadastrale inmeting.	9.
19. Telefoonvoorziening.	9.
20. Uitvoeringsmaatschappijen.	9.

Aanwezig de heeren:

Smeding, Bosma, de Bruijn, van Eck, Kalisvaart, van Kretschmar, Prummel, van Steen en Zuur.

De heer Smeding deelt mede, dat de brand in den gemaalput te Urk vertraging in de drooglegging van den N.O.Polder zal teweeg brengen. De Dienst der Zuiderzeewerken ziet den toestand vrij donker in, omdat gevreesd wordt, dat de voor de bronbemaling geslagen buizen verzand zijn en de betonbekistingen ontzet zullen zijn. Bovendien vormt de vorstperiode een belemmering voor de voortzetting der werkzaamheden aan den bouwput. Al deze factoren zullen er toe leiden, dat vertraging in het droogvallen optreedt, waarvoor een termijn van een paar maanden, mogelijk nog langer, waarschijnlijk wordt geacht.

Bij het opzetten van de begroting voor 1941 dienen wij er evenwel van uit te gaan, dat in den zomer van dat jaar de cultuur- en andere werkzaamheden volop aangevat zullen kunnen worden. Bij den Dienst der Zuiderzeewerken zal er op aangedrongen moeten worden om de technische werken zoo eenigszins mogelijk zoodanig te forceeren, dat 1941 voor de cultuurwerkzaamheden niet verloren gaat. Het spreekt vanzelf, dat het weinig aanlokkelijk is om tegen den winter met het ontwateringswerk te beginnen. De slappe grond vormt daartegen groot bezwaar, hoewel een gefundeerd oordeel daaromtrent eerst na het droogvallen kan worden gevormd. Mogelijk dat in het randgebied ook bij vertraging toch in 1941 reeds belangrijk ontwateringswerk kan worden verricht.

Aan de hand van eenige punten wordt nagegaan wat zich in eerste instantie ter verzorging aandient.

1. Directiegebouw te Zwolle.

Uit een met den directeur van Gemeente-Werken te Zwolle gevoerde bespreking is gebleken, dat het directiegebouw aldaar begin 1941 gereed zal zijn. Gesproken is over aanvaarding per 1 April 1941. De conciërge kan er dan reeds in gehuisvest worden, terwijl het successievelijk kan worden aangekleed. Langzamerhand kan het zoo noodig in gebruik genomen worden, tot het omstreeks September 1941 geheel bezet kan worden.

2. Kantoor en laboratorium te Kampen.

De bodemkundige afdeling is reeds tijdelijk in het daartoe door de gemeente Kampen beschikbaar gestelde laboratorium van het Lyceum gehuisvest.

Over enkele maanden zal dit onderdeel naar aendoor Kampen beschikbaar te stellen ander gebouw worden overgebracht. Het thans te Medemblik werkzame bodemkundige personeel kan dan overgaan, uitgenomen Ir. Donkersloot, die tot na den oogst nog te Medemblik dient te blijven. Het bodemkundige deel is dan georganiseerd. Het voor inrichting nog benodigde materieel kan in den loop van dit jaar nog worden aangeschaft.

De heer Bosma geeft er de voorkeur aan om reeds in Augustus a.s. naar Kampen te worden overgeplaatst. Hetgeen voor zijn onderdeel in de Wieringermeer nog moet geschieden, kan even doelmatig vanuit Kampen geregeld worden.

De aandacht wordt er evenwel op gevestigd, dat het twijfelachtig is of in 1941 op het gebied van het proefveldwezen reeds belangrijk werk mogelijk zal zijn. De onzekerheid in dezen gebiedt eenige voorzichtigheid, wijl het bedenkelijk zou zijn overplaatsingen te doen plaats hebben, zonder dat in den nieuwen polder nog voldoende werk aanwezig is. Beter is het de Wieringermeer nog even vast te houden. Voor overplaatsing van Ir. Bosma zou gekozen moeten worden tusschen Augustus 1940 en Juli 1941. Afsproken wordt, dat Ir. Bosma schriftelijk de meest gewenschte oplossing omtrent het onder zijn leiding staande onderdeel zal uiteenzetten. Voor de overplaatsingen moet een gefundeerd voorstel van de Directie aan den Minister van Waterstaat uitgaan.

Omtrent de overplaatsing van de onder leiding van Ir. Harmsen en Dr. Feekes staande onderdeelen, zal met betrokkenen zelf worden overlegd.

Ir. Kalisvaart zal voorloopig nog in de Wieringermeer blijven ter voorlichting van de pachters. In 1941 zal daaromtrent een nieuwe regeling dienen te worden getroffen, zoodat de heer Kalisvaart in 1942 voor den N.O. Polder beschikbaar kan komen.

In het door Kampen beschikbaar te stellen gebouw zal ook administratieve ruimte beschikbaar komen voor Ir. Bosma, alsmede voor de ontginnings- en exploitatie-afdeeling. Voor deze laatste zal in 1941 de inrichting kunnen plaats hebben.

Zoals de zaken nu staan zou het er op kunnen worden aangehouden, dat de inspectie met de administratie omstreeks April 1941 overgeplaatst wordt naar Kampen. Hoewel er na den oogst 1940 geen omvangrijk landbouwtechnisch werk voor de Cultuurmaatschappij meer zal zijn te verrichten, tenzij de uitgifte 1940 wordt beperkt, is er tijdens de winterperiode nog wel genoeg te doen.

3. Steunpunten rond den polder.

Waar de werkzaamheden vanuit verschillende punten langs den polderrand zullen worden aangevat, zullen eenige steunpunten langs dien rand niet kunnen ontbreken, terwijl ook in huisvesting aldaar van personeel zal moeten

worden voorzien.

Voor administratieve steunpunten komen in aanmerking Lemmer, Kuinre en Vollenhove, waar tevens huisvesting beschikbaar zal moeten zijn. Voorts zullen eenige ambtenaren te Blokzijl woonplaats moeten vinden. Bovendien zal zoodanig steunpunt aan den ingang van den polder bij Kamperzand moeten worden ingericht.

Blijkens reeds ingewonnen inlichtingen zijn in genoemde dorpen geen woningen beschikbaar. Het lijkt daarom aangewezen aldaar voor Rijksrekening eenige woningcomplexen te bouwen. Vrees, dat deze op den duur onrendabel zullen zijn, behoeft niet te bestaan, omdat zij later dienst kunnen doen voor vestiging van arbeiders, die bij de pachters in den polder werk zullen kunnen vinden. Wat de Wieringermeer betreft wordt ook reeds een belangrijk aantal arbeiders uit de omliggende dorpen betrokken en er bestaat geen reden aan te nemen, dat dit in den N.O.Polder anders zal zijn. Hoewel niet toereikend, zal met een 10-tal woningen in elke plaats voorshands kunnen worden volstaan. Daarenboven zou beslag kunnen worden gelegd op een leegstaande school met woning nabij Blankenham, toebehoorende aan de gemeente Kuinre.

Onderzocht zal worden of bouwterrein op geschikte plaatsen beschikbaar is, terwijl te Lemmer zal worden nagegaan, of de bouw binnen het poldergebied mogelijk zal zijn.

Bij deze woonruimte zullen gemakkelijk te verplaatsen houten gebouwtjes kunnen worden gesticht voor onderbrenging van de administratie der landbouwkundige afdeling, waar ook de bouwkundige opzichters en een waker, tevens eventueel gemeentelijke administratieve aangelegenheden verzorgende, een pied à terre kunnen vinden.

Nader zal moeten worden overwogen of ook Kamperzand voor de stichting van een 10-tal woningen in aanmerking zal moeten worden gebracht. Mogelijk is echter, dat het personeel voor dit deel van den polder dagelijks per autobus b.v. vanuit Kampen wordt aangevoerd.

4. Vestiging kantoren in den polder.

Het streven moet er op gericht zijn, dat in het hoofddorp de administratie van de Ontginnings- en exploitatieafdeling, de Bouwkundige afdeling, de Domeinafdeling en de Proefveldafdeling centraal bijeen worden gebracht. Mogelijk, dat daarvoor dienst kan doen het laboratorium te Medemblik en het bestaande administratiegebouw der Cultuurmaatschappij bij de Terp. Voor wij zoover zijn zal er echter wel eenigen tijd overheen gaan.

5. Stichting arbeiderskampen.

De eerste werkzaamheden zullen worden aangevat met arbeiders uit de randgemeenten. Deze kunnen vanuit verren omtrek per autobus worden aangevoerd.

Zoodra de werkzaamheden zich evenwel dieper den polder in verplaatsen, zullen barakken beschikbaar moeten zijn. Bij een vlot verloop van het droogval-
len zullen in 1941 reeds 30 barakken, alleen voor de cultuurarbeiders, ge-
bouwd moeten worden om voorjaar 1942 beschikbaar te zijn.

Deze barakken worden gedacht in een 10-tal complexen van 3, waarbij dan
tevens voor recreatie/cantinezaal gezorgd zal moeten worden.

6. Bouw van ontginningschuren.

Voor berging van materialen en werktuigen zullen in 1941 reeds 20 ont-
ginningschuren nodig zijn, verdeeld over het eerste ontwaterde terrein.

Daarbij zal onmiddellijk ook een woning gesticht moeten worden.

Voorloopig zijn de plaatsen reeds op een kavelkaartje aangegeven.

In 1942 zullen nog 40 schuren nodig zijn. Omtrent de grootte zal nog
nader moeten worden overlegd.

7. Smederijen en loodsen.

Een vijftal reparatiewerkplaatsen zal aanvankelijk nodig zijn, te stich-
ten op verschillende nader te bepalen plaatsen.

8. Magazijnen.

Zowel voor graanberging, als ook voor opslag van diverse materialen en
meststoffen, zullen centrale magazijnen nodig zijn, gelegen aan scheeps-
vaarwater. Een deel is gedacht in de nabijheid der polderingangen te Lemmer,
Vollenhove en Kamperzand. Nagegaan zal worden of geschikt terrein daarvoor
binnen den polder beschikbaar is, dan wel of het gewenscht is, b.v. door op-
hooging daarvoor geschikt terrein te maken. Bij Kamperzand zal deze ophoo-
ging vermoedelijk noodzakelijk blijken. Overwogen zou kunnen worden aldaar
tevens terrein op te hoogen voor den bouw van een 10-tal woningen. Zoo moge-
lijk zouden de hierbedoelde magazijnen reeds omstreeks Mei 1941 beschikbaar
moeten zijn.

Naast deze magazijnen zal de bouw van nog een 9-tal loodsen nodig zijn.
Nader zal nog worden beoordeeld waar deze zullen moeten worden gesticht. Het
meest gewenscht zoude zijn, wanneer zij in de geprojecteerde dorpen op aldaar
te reserveeren industrieterrein aan vaarwater zouden kunnen worden gesticht.
Ze zijn dan centraal gelegen en behouden hun waarde. Al deze magazijnen zul-
len berekend moeten zijn op berging van b.v. 1000 ton graan.

Tenslotte komen de kapschuren te Oude Zeug voor overplaatsing naar den
N.O.Polder in aanmerking. De plaats er voor zal ook nog nader moeten worden
uitgezocht.

9. Dorpsbouw.

De dorpen C (bij Kamperzand) en G (bij Kuinre) komen het eerst voor stichting in aanmerking. Reeds spoedig na het droogvallen van de gronden zal er groote behoefte aan arbeiderswoningen bestaan, dus hoe eerder deze worden gebouwd, hoe beter. De bodemgesteldheid blijkt ter plaatse, waar deze dorpen komen, wel geschikt te zijn. Echter is een behoorlijke ontwatering noodig, anders is het praktisch onmogelijk met den bouw te beginnen. Gesproken wordt nog over het ophoogen van het dorpsterrein met zand. Hoewel dit nader onder de oogen gezien zal moeten worden, valt hierover niet veel te verwachten, omdat in het eerste stadium van aanleg de toegangswegen ontbreken. Zijn deze er, dan zal de ontwatering ook wel reeds voldoende zijn, zoodat zonder ophooging tot dorpsaanleg overgegaan kan worden.

Vóór alles is echter noodig, dat de wegen gereed komen. Bij Zuiderzeewerken zal met klem moeten worden aangedrongen op een zoo spoedig mogelijken aanleg van den weg Kuinre - dorp G - hoofddorp, alsmede op den hoofdweg door den polder, doch hiervan in de eerste plaats het gedeelte Ramspol - dorp C en verder naar A. Wanneer de hoofdweg spoedig berijdbaar zou zijn, zou dit het in cultuurbrengen en de verdere werkzaamheden belangrijk vergemakkelijken, omdat de polder dan van beide kanten kan worden aangevat, terwijl veel tijd en kosten bespaard worden, omdat dan ook het westelijk gedeelte van den polder gemakkelijker bereikbaar zal zijn.

Omtrent den aard der dorpsbebouwing zal men zich nog nader beraden, doch zonder bezwaar zouden in elk der dorpen C en G met spoed, zoo het mogelijk zou zijn in najaar 1941 en voorjaar 1942, 50 arbeiders- en enkele burgerwoningen gebouwd moeten worden, bloksgewijze zooals in de Wieringermeer plaats had.

In dit verband komt ook de oprichting van een Woningstichting ter sprake, alsmede de vraag of deze Stichting ook de woningen buiten de dorpen zal exploiteeren.

Waar het bestuur der Stichting uiteraard eenige zeggenschap omtrent den woningbouw zal moeten worden gegeven, is de instelling der stichting wel urgent. De buiten de dorpen te bouwen arbeiderswoningen zullen evenwel buiten de woningstichting moeten blijven, omdat deze woningen bestemd zijn voor de huisvesting van vaste arbeiders bij de boerderijen, waarom zij beter bij den Domeindienst ondergebracht kunnen worden.

Resumeerende dient bij de raming voor 1941 rekening te worden gehouden met den aanleg van 2 dorpen (C en G), alsmede met den bouw van 55 woningen in elk dorp, zulks in de hoop, dat de hier geopperde plannen in 1941 reeds in uitvoering zullen kunnen komen.

10. Kaarteering en grondonderzoek.

Zoodra de polder aan den rand droogvalt, zal met deze werkzaamheden kunnen worden begonnen. De onmiddellijke leiding daarvan zal aan Ir. Donkersloot en den analyst Wit kunnen worden opgedragen, daarbij ter zijde gestaan door een 8-tal boerenzoons en eenige arbeiders. Dit aantal is voldoende om het ontwateringswerk te kunnen voorblijven. Vermoedelijk zal een tweetal vervoer noodig zijn, alsmede de noodzakelijke transportmiddelen voor materialen- en monstervervoer.

Aan Ir. Harmsen en Dr. Feekes zal nader een werkschema, ook voor hun onderdeel, worden gevraagd.

11. Aanleg en exploitatie proefvelden.

Ook voor dit onderdeel moet er op worden gerekend, dat zomer 1941 begonnen zal kunnen worden. De bedrijfsleider van de proefboerderij kan dat jaar echter nog ter beschikking van de Wieringermeer blijven. Voor den voorjaarsinzaai 1942 zal hij echter in den N.O. Polder beschikbaar moeten zijn. Ook Ir. Dijkema zou voorshands in de Wieringermeer kunnen blijven. Geinformeerd zal worden naar de plannen van de Directie van den Landbouw ten aanzien van de leiding der proefboerderij. Ir. Kalisvaart blijft in 1941 ook nog in de Wieringermeer en komt daarna ter beschikking van den N.O. Polder.

12. Bezaaiing en onderhoud gewas dijken.

Ten aanzien van de bezaaiing van de omringdijken bestaan twee mogelijkheden. De zorg daarvoor zou kunnen blijven bij den Dienst der Zuiderzeewerken, die er een aannemer mee belast, dan wel, de inzaai en verzorging van het gewas zou eventueel door ons kunnen worden overgenomen. Voor het laatste valt het meest te zeggen, omdat dan een waarborg bestaat, dat een en ander door vakmensen wordt uitgevoerd, terwijl de kosten zeker niet hooger zullen zijn. Het betreft hier een $\pm$ 70 km dijk. De indruk bestaat, dat Zuiderzeewerken dit wel aan den landbouwkundigen dienst zal willen overdoen. Met den Dienst van Zuiderzeewerken zal hieromtrent nader worden overlegd.

In dit verband komt nog eens de toegankelijkheid van den polder ter sprake en wordt de wenschelijkheid uitgesproken om alsnog te voorzien in de behoefte aan een controlepad over de dijkbermen, niet alleen per fiets, doch ook met lichte auto's berijdbaar. Aanleg van een pad met een verharding van $\pm$ $2\frac{1}{2}$ m breedte zou wel zeer wenschelijk zijn. Ook hierover zal met Zuiderzeewerken moeten worden gesproken.

13. Drainage der gronden.

De vraag wordt geopperd of onmiddellijk na het droogvallen reeds met

drainage op groote schaal aangevangen moet worden, of dat uitsluitend greppel-ontwatering voorkeur verdient. Deze wijze verdient veiligheidshalve de voorkeur, al zal bij wijze van proef hier en daar ook wel een gesloten ontwatering kunnen worden toegepast. Nader zal worden overwogen waar deze laatste zal worden aangebracht. Een nadere studie van de bodemgesteldheid is hiervoor noodig.

14. Bepanting.

Zal de bepanting langs de wegen reeds in het beginstadium moeten worden aangebracht of kan ^{deze} naar een later stadium worden verschoven?

Uit een oogpunt van landschapsschoon verdient onmiddellijke bepanting voorkeur, doch met het oog op het gebruik van de wegbermen - de polderwegen zijn slechts 12 m breed - is het beter, daarmee niet direct te beginnen.

Bovendien is het de vraag of voldoende geschikt plantmateriaal uit de Wieringermeer beschikbaar is. Mogelijk is ook, dat de boomkwekerijen, die tengevolge van den oorlogstoestand een groot deel van hun afzetgebied verloren zagen gaan, tegen zeer aannemelijke voorwaarden materiaal beschikbaar kunnen stellen. Deze aangelegenheid zal nader met het Staatsboschbeheer worden besproken.

15. Graven van tochten in het begin.

De tochten zullen door Zuiderzeewerken worden gegraven. Echter bestaat de behoefte om onmiddellijk na het droogvallen van het randgebied een tocht-sloot te graven van Lemmer tot Kadoelen. Het komt gewenscht voor, dat deze sloot door den landbouwkundigen dienst wordt gemaakt en vooraf gaat aan de detailontwatering. Met Zuiderzeewerken zal in dezen geest worden overlegd.

16. Primitieve ontwatering.

Tijdens het droogvallen zal, evenals in de Wieringermeer, gevaar bestaan voor het ontstaan van kreeken, waardoor in sterke mate het vlakke terrein zal worden aangetast. Vooral door opwaaien zal het water zich een weg banen naar de hoofdafvoerwegen. Teneinde hieraan paal en perk te stellen, zullen hier en daar voorzieningen moeten worden getroffen. In hoofdzaak gaat dit den Dienst der Zuiderzeewerken aan, die voor oeverbescherming zal moeten zorgen, doch dit neemt niet weg, dat ook de landbouwkundige dienst hiervoor belangstelling heeft. Met Zuiderzeewerken zal worden overlegd of samenwerking ten dezen wenschelijk is.

17. Electriciteit- en waterleidingvoorziening.

Waar het in de bedoeling ligt ook den N.O.Polder geheel van electriciteit en waterleiding te voorzien, zal het gewenscht zijn tijdig maatregelen

tot den aanleg te nemen. Overleg met verschillende bedrijven zal hiervoor noodig zijn. Maatregelen tot definitieve voorziening zullen dan van den aanvang af kunnen worden getroffen.

18. Kadastrale inmeting.

De groote oppervlakte van den nieuwen polder maakt het noodig, dat wij de beschikking krijgen over een eigen landmeter, met de noodige assistenten. De door dezen te verrichten werkzaamheden zullen door het kadaster als "officieel" moeten worden erkend. Gewenscht is, dat daartoe een landmeter van het kadaster bij den dienst wordt gedetacheerd.

Overleg met den chef van het kadaster is hiervoor noodig.

In dit verband wordt nog ter sprake gebracht de mogelijkheid tot luchtkarteering. Hoewel hierin wel eenig nut wordt gezien, zou deze toch weinig praktisch effect sorteeren, zoolang de verkaveling niet is uitgevoerd, terwijl de vele veranderingen een normale kadastrale opmeting niet overbodig zal kunnen maken. Bovendien zou een dergelijke opmeting groote uitgaven vragen.

19. Telefoonvoorziening.

Ook ten aanzien van telefoonvoorziening zullen tijdig de voorbereidende maatregelen moeten worden getroffen.

20. Uitvoeringsmaatschappijen.

Evenals in de Wieringermeer zal de onmiddellijke leiding van het ontwateringswerk ook in den N.O.Polder wederom aan uitvoeringsmaatschappijen worden opgedragen. Hiervoor komen de Nederlandsche Heidemaatschappij en de Grontmy in aanmerking. Er bestaat geen genoegzame aanleiding daarbij meerdere instanties in te schakelen. Overleg met genoemde maatschappijen zal tijdig moeten plaats hebben.

Aan de hand van het bovenstaande, zal ieder voor zich een begrooting voor den N.O.Polder voor 1941 opmaken. Daarbij is uitgegaan van de mogelijkheid, dat het randgebied omstreeks Juli/Augustus 1941 droogvalt.

De Dienst der Zuiderzeewerken zal worden verzocht alles in het werk te willen stellen 1941 voor de landbouwkundige werken niet verloren te doen gaan.

De volgende bespreking, indien mogelijk met vertegenwoordigers van de Directie der Zuiderzeewerken, wordt bepaald op Donderdag 18 Januari a.s. n.m. 2 uur te Alkmaar.